

1. Kto prowadzi księgę przychodów i rozchodów

Podatkową księgę przychodów i rozchodów (dalej: pkpir) zobowiązane są prowadzić osoby fizyczne prowadzące indywidualną działalność gospodarczą lub działalność gospodarczą w formie spółki cywilnej osób fizycznych, spółki jawnej osób fizycznych czy spółki partnerskiej, których dochody z tej działalności są opodatkowane:

- według zasad ogólnych albo
- podatkiem liniowym

– a osiągnięte w poprzednim roku przychody nie zobowiązują tych podmiotów do zaprowadzenia ksiąg rachunkowych.

Pkpir prowadzą również przedsiębiorstwa w spadku oraz spółki cywilne osób fizycznych i przedsiębiorstwa w spadku.

UWAGA!

Osoby fizyczne, spółki cywilne osób fizycznych, spółki jawne osób fizycznych oraz spółki partnerskie są zobowiązane prowadzić w 2021 r. księgi rachunkowe, jeżeli ich przychody – w myśl art. 14 ustawy o PIT – za poprzedni rok obrotowy (tj. 2020) wyniosły co najmniej 9 030 600 zł (równowartość 2 000 000 euro). Przeliczenia kwoty 2 000 000 euro dokonuje się po średnim kursie ogłoszonym przez NBP na pierwszy dzień roboczy października roku poprzedzającego rok obrotowy. Średni kurs euro na 1 października 2020 r. wynosił 4,5153 zł/euro (tabela nr 192/A/NBP/2020).

Z praktyki organów podatkowych:

- **Przychód ze spółki cichej:** *Wspólne przedsięwzięcie powinno być ujęte w pewne normy organizacyjne. Nie muszą to być jednakże ramy sztywne i zinstytucjonalizowane. Wystarczy, by pozwalały na sprawne przeprowadzenie przedsięwzięcia, osiąganie przychodów oraz rozliczenie zysków, przypadających każdemu z podmiotów w nim uczestniczących. Do „wspólnego przedsięwzięcia” należy zatem zaliczyć wskazaną w opisie stanu faktycznego Umowę spółki cichej. (...) Ponieważ dopuszczalne jest stosowanie do umów nienazwanych przepisów o umowach nazwanych, wprost lub przez analogię, w zależności od celu umowy nienazwanej i podobieństwa tego celu do umowy nazwanej, właściwym jest potraktowanie wniesienia wkładu przez Wnioskodawcę jako udzielenie pożyczki, jeżeli przedmiotem wkładu są pieniądze lub rzeczy oznaczone co do gatunku – na co wskazuje treść art. 720 Kodeksu cywilnego. Przekazanie przedmiotu wkładu i późniejszy jego zwrot nie stanowi dochodu Wnioskodawcy. Za dochód taki należy uważać jedynie udział w zysku przedsiębiorcy. Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, należy stwierdzić, że w sytuacji gdy współnikiem cichym wnoszącym wkład pieniężny jest osoba fizyczna nieprowadząca działalności gospodarczej bądź osoba fizyczna, której wkład do spółki cichej nie ma związku z prowadzoną działalnością gospodarczą (tj. zawarła umowę spółki cichej poza prowadzoną działalnością gospodarczą), przychód z tytułu udziału w zyskach spółki zakwalifikować należy jako przychód z kapitałów pieniężnych (interpretacja indywidualna Dyrektora KIS z 27 maja 2019 r., nr 0114-KDIP3-1.4011.194.2019.2.AC).*

Zasady ogólne polegają na opodatkowaniu dochodów z działalności gospodarczej według skali podatkowej. Zaletą opodatkowania dochodów według skali podatkowej jest możliwość:

- potrącania kosztów uzyskania przychodów,
- skorzystania z pełnego katalogu ulg podatkowych, m.in. z odliczenia od dochodu darowizn czy odliczenia od podatku ulgi rodzinnej,
- rozliczenia podatku wspólnie z małżonkiem lub jako osoba samotnie wychowująca dziecko.

Minusem opodatkowania dochodów według skali podatkowej jest opodatkowanie dochodów powyżej kwoty 85 528 zł wysoką stawką podatkową, tj. 32%.

Istotą podatku liniowego jest, iż bez względu na wysokość dochodu osiąganego z działalności gospodarczej podatnik opłaca podatek dochodowy według jednej stałej stawki, tj. 19% (art. 30c ust. 1 ustawy o PIT). Ta forma opodatkowania jest więc korzystna dla podatnika o wysokich dochodach z działalności gospodarczej, który przy opodatkowaniu dochodów według skali podatkowej wchodziłby w drugi próg podatkowy. Wadą podatku liniowego jest brak możliwości skorzystania z preferencyjnych rozliczeń wspólnie z małżonkiem albo jako osoba samotnie wychowująca dziecko. Również katalog odliczeń jest węższy niż przy opodatkowaniu według skali podatkowej.

PRZYKŁAD 1

Osoba fizyczna prowadzi działalność gospodarczą w formie spółki jawnej, której wspólnikami są ta osoba fizyczna oraz spółka z o.o. Dochód z działalności gospodarczej tej osoby (podatnikami podatku dochodowego są wspólnicy spółki jawnej) jest opodatkowany według skali podatkowej. Taka spółka jawna nie może prowadzić pkpir, ponieważ jej wspólnikami nie są wyłącznie osoby fizyczne. Musi więc prowadzić księgi rachunkowe.

W 2021 r. podatnicy mogą wybrać opodatkowanie w formie podatku liniowego poprzez złożenie właściwemu naczelnikowi urzędu skarbowego pisemnego oświadczenia o wyborze tego sposobu opodatkowania do 20. dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym został osiągnięty pierwszy przychód z tego tytułu w roku podatkowym, albo do końca roku podatkowego, jeżeli pierwszy taki przychód został osiągnięty w grudniu tego roku podatkowego. O rezygnacji z opodatkowania dochodów z pozarolniczej działalności gospodarczej podatkiem liniowym podatnik może zawiadomić w formie pisemnej właściwego naczelnika urzędu skarbowego przed upływem terminu, o którym mowa wcześniej. Przejdzie wtedy na skalę podatkową, jeżeli nie wybierze innej formy opodatkowania działalności gospodarczej, tj. ryczaftu od przychodów ewidencjonowanych albo karty podatkowej. Decyzja dotycząca sposobu opodatkowania dotyczy również lat następnych, chyba że w kolejnych latach podatnik w terminie do 20. dnia miesiąca następującego po miesiącu, w którym został osiągnięty pierwszy przychód z tego tytułu w roku podatkowym – albo do końca roku podatkowego, jeżeli pierwszy taki przychód został osiągnięty w grudniu tego roku podatkowego – zawiadomi w formie pisemnej właściwego naczelnika urzędu skarbowego o rezygnacji z podatku liniowego. O rezygnacji z podatku liniowego świadczy również pisemne oświadczenie o zastosowaniu form opodatkowania przewidzianych w ustawie o zryczałtowanym podatku dochodowym. Powyższe oświadczenie lub zawiadomienie podatnicy mogą złożyć również poprzez formularz CEIDG.

Limit przychodów przy prowadzeniu działalności indywidualnie i w spółce osobowej dla ustalenia obowiązku prowadzenia ksiąg rachunkowych u każdego z podmiotów należy liczyć odrębnie.

PRZYKŁAD 2

Osoba fizyczna prowadzi indywidualną działalność gospodarczą oraz działalność w formie spółki jawnej osób fizycznych. W obu przypadkach dochody tej osoby z działalności gospodarczej są opodatkowane podatkiem liniowym. Przychody z indywidualnej działalności gospodarczej wyniosły w 2020 r. 120 000 zł. Przychody spółki wyniosły w 2020 r. 10 500 000 zł. W takim przypadku spółka jawna jest zobowiązana prowadzić w 2021 r. księgi rachunkowe. Dla indywidualnej działalności gospodarczej osoba fizyczna może w 2021 r. prowadzić pkpir.

Z praktyki organów podatkowych:

- **Wspólne przedsięwzięcie w ramach spółki cywilnej:** Wnioskodawczyni wraz ze współniczką (osobą fizyczną) prowadzi szkołę, określoną jako „Wspólne Przedsięwzięcie”. Szkoła została w sierpniu 2016 r. zarejestrowana w ewidencji niepublicznych szkół i placówek oświatowych jako placówka oświatowo-wychowawcza. Szkoła, jako placówka oświatowo-wychowawcza, rozpoczęła działalność 1 września 2016 r. Przed zarejestrowaniem placówki oświatowo-wychowawczej współniczki prowadziły szkołę w ramach działalności gospodarczej, na podstawie umowy spółki

cywilnej. Wspólniczki uznały, że skoro mają wspólnie prowadzić placówkę, to ich sposób współdziałania powinien być oparty na umowie i jako organ prowadzący placówkę oświatowo-wychowawczą, w ramach swobody zawierania umów, mogą nadal być wspólniczkami spółki cywilnej, zgodnie z którą mają równy, 50% udział we „Wspólnym Przedsięwzięciu”. Umowa spółki nie będzie miała skutków zewnętrznych dla kontrahentów (tzn. umowy będą zawierane przez obie Panie łącznie a nie przez spółkę), ale będzie regulowała wzajemne relacje i rozliczenia. Zgodnie z zapisami art. 82 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (obecnie kwestię tę reguluje ustawa z 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe – przyp. autora), organem prowadzącym szkołę lub placówkę niepubliczną może być tylko osoba fizyczna lub prawna. Wspólniczki uważają, że prowadzenie placówki powierzone jest nie spółce cywilnej, ale poszczególnym wspólnikom, a spółka cywilna reguluje wzajemne relacje pomiędzy wspólnikami, więc forma umowy między osobami fizycznymi nie narusza przytoczonego zapisu ustawy. Zgodnie z zapisami art. 83a ust. 1 ww. ustawy, prowadzenie placówki nie jest działalnością gospodarczą, ale wspólniczki w ramach spółki cywilnej będą również prowadzić działalność gospodarczą, polegającą na wystawianiu przedstawień musicalowych, dlatego też wspólniczki nadal będą figurować w Centralnej Ewidencji i Informacji Działalności Gospodarczej, jako wspólnik Spółki cywilnej. Wnioskodawczyni wraz ze wspólniczką będą ewidencjonować zdarzenia gospodarcze związane z realizacją przez osoby fizyczne wspólnego przedsięwzięcia, polegającego zarówno na prowadzeniu szkoły, jak i na wystawianiu przedstawień musicalowych, opartego na umowie spółki cywilnej, w prowadzonej wspólnie przez te osoby podatkowej księdze przychodów i rozchodów. (...) Zdaniem Wnioskodawczyni, osoby prowadzące niepubliczną placówkę oświatowo-wychowawczą w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty, mogą ewidencjonować zdarzenia gospodarcze związane z realizacją przez osoby fizyczne wspólnego przedsięwzięcia, polegającego zarówno na prowadzeniu szkoły, jak i na wystawianiu przedstawień musicalowych, opartego na umowie spółki cywilnej, w prowadzonej wspólnie przez te osoby podatkowej księdze przychodów i rozchodów. (...) W świetle obowiązującego stanu prawnego stanowisko Wnioskodawczyni w sprawie oceny prawnej przedstawionego zdarzenia przyszłego jest prawidłowe (interpretacja indywidualna Dyrektora Izby Skarbowej w Warszawie z 16 listopada 2016 r., nr 1462-IPPB1.4511.963.2016.1.ES).

Należy zastrzec, że jeżeli szkoła będzie realizować zadania zlecone i otrzyma na ten cel dotacje lub subwencje z budżetu państwa, budżetów jednostek samorządu terytorialnego lub funduszy celowych, powinna prowadzić księgi rachunkowe od początku roku obrotowego, w którym dotacje lub subwencje zostały jej przyznane. Jeśli dotacja lub subwencja nie jest powiązana z zadaniem zleconym, to prowadzenie pkpir jest wystarczające.

Z praktyki organów podatkowych:

- **Dotacje zwolnione od podatku poza pkpir:** Opisane we wniosku dotacje stanowią zatem przychód z działalności gospodarczej, jednakże na podstawie art. 21 ust. 1 pkt 129 ustawy korzystają ze zwolnienia od opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych. Zgodnie z tym przepisem, wolne od podatku dochodowego są dotacje, w rozumieniu przepisów o finansach publicznych, otrzymane z budżetu państwa lub budżetów jednostek samorządu terytorialnego. (...) Natomiast stosownie do art. 23 ust. 1 pkt 56 ustawy, nie stanowią kosztów podatkowych wydatki i koszty bezpośrednio sfinansowane z dochodów (przychodów), o których mowa w art. 21 ust. 1 pkt 46, 47a, 47c, 47d, 116, 122 i 129. Użyty w tym przepisie zwrot „bezpośrednio” należy rozumieć wprost „bez jakiegokolwiek pośrednictwa”, a nie chronologicznie jako czasowa konwencja zdarzeń. Pojęcie „bezpośrednio sfinansowanych z dochodów (przychodów)” zawarte w art. 23 ust. 1 pkt 56 dotyczy również wydatków i kosztów, które zostały poniesione, a następnie zwrócone, zrefundowane podatnikowi w formie dotacji. W związku z powyższym, wydatki sfinansowane z dotacji zwolnionej od opodatkowania podatkiem dochodowym na podstawie art. 21 ust. 1 pkt 129 ustawy, niezależnie czy są to dotacje podmiotowe czy celowe, nie mogą zostać zaliczone do kosztów uzy-

skania przychodów, co znajduje odzwierciedlenie również w orzecznictwie sądowoadministracyjnym np. wyrok NSA z dnia 20 stycznia 2009 r. sygn. akt II FSK 1440/07, wyrok WSA w Gliwicach z dnia 25 lutego 2009 r. sygn. akt I SA/GI 778/08, wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 10 listopada 2009 r. sygn. akt I SA/Go 457/09. (...) W konsekwencji należy zauważyć, że w podatkowej księdze przychodów i rozchodów (...) ewidencjonowane są wyłącznie te zdarzenia gospodarcze, które mają wpływ na wysokość dochodu podlegającego opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych (interpretacja indywidualna MF z 1 czerwca 2016 r., nr DD9/033/517/KCT/2013/RWPD-139461).

Obowiązek prowadzenia księgi dotyczy nie tylko wymienionych wcześniej przedsiębiorców. Dotyczy on również osób:

- wykonujących działalność na podstawie umów agencyjnych i umów na warunkach zlecenia, zawartych zgodnie z odrębnymi przepisami,
- prowadzących działy specjalne produkcji rolnej, jeżeli osoby te zgłosiły zamiar prowadzenia tych ksiąg, a limit przychodów zaeszły rok nie zobowiązuje ich do zaprowadzenia ksiąg rachunkowych,
- duchownych, które zrzekły się opłacania zryczałtowanego podatku dochodowego (art. 24a ust. 2 ustawy o PIT).

Wymienione podmioty prowadzą pkpir według podstawowego wzoru określonego w załączniku nr 1 do rozporządzenia Ministra Finansów z 23 grudnia 2019 r. w sprawie prowadzenia podatkowej księgi przychodów i rozchodów – Dz.U. z 2019 r. poz. 2544 (dalej: rozporządzenie w sprawie pkpir).

Prowadzonej księgi przychodów i rozchodów nie można co do zasady zmieniać na księgi rachunkowe w trakcie roku, chyba że następuje zmiana, z którą związany jest obowiązek zaprowadzenia ksiąg rachunkowych.

PRZYKŁAD 3

Spółka jawna osób fizycznych prowadzi w 2021 r. księgę przychodów i rozchodów. 1 września 2021 r. do spółki przystępuje jako wspólnik spółka z o.o. Od 1 września 2021 r. spółka jawna ma obowiązek zaprowadzić księgi rachunkowe. Na dzień 31 sierpnia 2021 r. musi więc zamknąć księgę przychodów i rozchodów.

Podatnicy mogą prowadzić pkpir w wersji papierowej albo elektronicznej. W przypadku prowadzenia księgi w systemie teleinformatycznym warunkiem uznania księgi za prawidłową jest:

- 1) określenie na piśmie szczegółowej instrukcji obsługi programu komputerowego wykorzystywanego do prowadzenia księgi;
- 2) stosowanie programu komputerowego zapewniającego bezzwłoczny wgląd w treść dokonywanych zapisów oraz umożliwiającego wydrukowanie wszystkich danych w porządku chronologicznym, zgodnie z wzorem księgi;
- 3) przechowywanie zapisanych danych na informatycznych nośnikach danych, w sposób chroniący je przed zniszczeniem lub zniekształceniem, naruszeniem ustalonych zasad ich przetwarzania lub ich modyfikacją w sposób nieuprawniony (§ 28 ust. 1 rozporządzenia w sprawie pkpir).

Jeżeli program komputerowy nie zapewnia możliwości wydrukowania księgi według wzoru przewidzianego w wyżej wymienionym rozporządzeniu Ministra Finansów podatnik zobowiązany jest założyć księgę papierową. Wtedy po zakończeniu miesiąca dokonuje wydruku komputerowego z podsumowaniem zapisów za dany miesiąc i wpisuje do odpowiednich kolumn papierowej księgi sumy miesięczne wynikające z wydruku.

W przypadku prowadzenia ksiąg podatkowych przy użyciu programów komputerowych organ podatkowy może żądać przekazania całości lub części tych ksiąg w strukturze JPK (art. 193a § 1